

PEDAGOGIK MAHORAT

5
2024

ISSN 2181-6833

9 772181 683301

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

5-son (2024-yil, may)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2024

MUNDARIJA

№	Familiya I.Sh.	Mavzu	Bet
DOLZARB MAVZU			
1.	<i>QULIYEV Yorqin Karimovich</i>	Talabalarda korrupsiyaga qarshu xulq-atvorni shakllantirishda daxldorlik fazilatining o'rni	7
PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA			
2.	<i>XAMIDOV Obidjon Xafizovich</i>	Uzluksiz amaliyot – kasbiy faoliyatni takomillshatirish garovi	14
3.	<i>Адизов Бахтиёр Рахмонович</i>	Педагогинг касбий профессионалигини такомиллаштириш йўллари	18
4.	<i>ABDULLAYEV Amrullo Nassulloyevich</i>	Oliy harbiy ta'lim muassasalari talabalarining shaxslilik sifatlarini tadqiq qilishning psixologik va ilmiy pedagogik asoslari	22
5.	<i>AKTAMOV Shohzod Ravshan o'g'li</i>	Liderlik xususiyatlari shakllanishining ilmiy-nazariy asoslari	26
6.	<i>AXMATOVA Guli Xurram qizi</i>	Jamiyatda gender munosabatlarining rivojlanish tarixi	30
7.	<i>AZIZOV Obid Ergashjanovich</i>	Psixologik-pedagogik shart-sharoitlar asosida o'quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish	34
8.	<i>BEKKIYEVA Nargiza Rajabboyevna</i>	O'smir dunyoqarashi shakllanishida diniy tushunchalarning ijtimoiy-psixologik omillari	38
9.	<i>HAKIMOVA Fazolat Xoshimovna</i>	Maktabgacha yoshdagi bolalarda giperaktivlikning psixologik xususiyatlari	42
10.	<i>JO'RAYEV Atham Qoraqulovich</i>	Etnopsixologiya sohasidagi dastlabki tadqiqotlar	46
11.	<i>KUCHKARBAYEV Rustam Utkurovich, SAPARBAEV Tajibay, JO'RAYEV Husniddin Oltinboyevich</i>	Talabalarining kasbiy kompetentligini dasturiy ta'lim vositalaridan foydalanib rivojlantirish imkoniyatlari	50
12.	<i>LATIPOVA Umida Yusufboyevna</i>	Talabalarda ijodiy faollik motivatsiyasini oshirishda psixologik trening dasturining ahamiyati	55
13.	<i>MAMAJONOVA Shahzoda Yoqubjon qizi</i>	Psixodiagnostika metodlarini psixometrika mezonlari va uning mazmun mohiyati asosida o'rganish	60
14.	<i>NAZAROV Tohir Toshpo'lotovich</i>	Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi ofitser-o'qituvchilarining ta'lim jarayonidagi pedagogik qobiliyati	65
15.	<i>RAMAZANOVA Feruza Xudoynazarovna</i>	Bo'lajak o'qituvchilarda kasbga e'tiqodni rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	70
16.	<i>RAXIMOV Bobur Azimboyevich</i>	Oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy taraqqiyotida psixologik omillarning o'rni	75
17.	<i>SHOMURODOV Ibrohim Xusanmurot o'g'li,</i>	Ekstremal vaziyatlarda shaxs o'zini o'zi psixologik himoya qilish jarayonining nazariy-metodologik asoslari	79
18.	<i>SOBIROVA Sharofat Umedullayevna</i>	Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	84
19.	<i>TAIROVA Madinabonu Baxtiyarovna</i>	Bo'lg'usi tarbiyachilar fasilitator sifati, kasbiy pedagogik kompetensiyasini shakllantirish omillari va tamoyillari	89
20.	<i>TOSHOVA Shaxnoza Tojiyorovna</i>	Bolalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirishda giperaktiv bolalarning psixologik, ijtimoiy moslashuv xususiyatlarining o'rni	94

TA'LIM OLUVCHILARNING KONSTRUKSIYALASH VA MODELLASHTIRISH KOMPETENSIYALARINI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Quliyeva Shahnoza Halimovna,

Buxoro davlat universiteti, Fizika-matematika fakulteti,

“Geliofizika, qayta tiklanuvchi energiya manbalari va elektronika” kafedrasida dotsenti

kuliyeva_shakhnoza@mail.ru

Maqolada ta'lim oluvchilarning konstruksiyalash va modellashtirish kompetensiyalarini integrativ yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni berilgan. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'quvchilarga texnologiya fanining “Servis xizmati” yo'nalishida konstruksiyalash va modellashtirish mavzularini o'qitilishi va professional ta'limning “Yengil sanoat buyumlari konstruksiyasini ishlash va texnologiyasi (tikuv buyumlari)” yo'nalishining “Keng assortimentdagi kiyimlarni andozasini tayyorlash, bichish va tikish” fanida hamda oliy ta'lim muassasalarida texnologik ta'lim yo'nalishining “Texnik konstruksiyalash va modellashtirish” fanlarida integrativ yondashuv asosida ta'lim oluvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari keltirilgan bo'lib, bunda fanlarning o'zaro aloqadorligi, integrativ yondashuv mazmuni hamda ta'lim oluvchilarning rivojlantiriladigan kompetensiyalari batafsil berilgan.

Kalit so'zlar: *texnologiya, integratsiya, kompetensiya, tayanch kompetensiyalar, umumiy kompetensiyalar, konstruksiyalash, modellashtirish, integrativ yondashuv.*

РАЗВИТИЕ КОНСТРУКТИВНО-МОДЕЛИРУЮЩИХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАТИВНОГО ПОДХОДА

В статье представлено содержание развития конструктивно-моделирующих компетенций обучающихся на основе интегративного подхода. В общеобразовательных учреждениях учащимся преподаются предметы конструирования и моделирования по направлению технологической науки «Сервисное обслуживание» и области профессионального образования «Работа и технология изготовления изделий легкой промышленности (швейных изделий)» по направлению «Изготовление и изготовление изделий легкой промышленности (швейных изделий)». профессиональное образование «Широкие вопросы развития компетенций обучающихся на основе интегративного подхода по предметам «Изготовление выкроек, кройки и шитья ассорти одежды» и «Техническое конструирование и моделирование» технологического образования в высших учебных заведениях, в которых взаимодействие. Подробно изложено актуальность предметов, содержание интегративного подхода и компетенций, развиваемых у обучающихся.

Ключевые слова: *технология, интеграция, компетентность, базовые компетенции, общие компетенции, конструирование, моделирование, интегративный подход.*

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CONSTRUCTION AND MODELING COMPETENCIES ON THE BASIS OF AN INTEGRATIVE APPROACH

The article presents the content of the development of constructive-modeling competencies of students based on an integrative approach. In general educational institutions, students are taught subjects of design and modeling in the direction of technological science "Service" and the field of vocational education "Work and manufacturing technology of light industry products (garments)" in the direction of "Manufacture and production of light industry products (garments)". vocational education "Broad issues of developing the competencies of students on the basis of an integrative approach in the subjects "Making patterns, cutting and sewing assorted clothes" and "Technical design and modeling" of technological education in higher educational institutions, in which interaction. The relevance of the subjects, the content of the integrative approach and competencies developed in students.

Key words: *technology, integration, competence, basic competencies, general competencies, design, modeling, integrative approach.*

Kirish. *Bugungi kunga kelib, insoniyat integratsiya jarayonining mohiyatini yaxshi anglash, uning rivojlantiruvchi funksiyalarini amalda qo'llay olish natijasidagina sayyoramizdagi muhim ekologik muammolarini hal qila olish, hayotni saqlab qolishi mumkinligini anglagan holda, unga ehtiyoj zarurligini*

sezmoqda. Bu muammolarni hal qilishda, ayniqsa, pedagogikaning, ta’limdagi integratsiya jarayonining muhimligini ko’pchilik mamlakat olimlari tomonidan tahlil qilinmoqda. XXI asr didaktika, shu jumladan o’qitish metodikasida chuqur islohotlar davrini boshlab berdi. Umumiy o’rta ta’limning maqsadlari o’zgardi, yangi ta’lim konsepsiyalari, o’quv rejalari standartlari yaratildi. Ta’lim mazmunini bayon qilish, ayrim o’quv fanlari orqali emas, balki yangicha integratsiyalashgan ta’lim asosida yondashishni ko’zda tutmoqda. Maktab o’quv rejasidagi o’rganiladigan fanlar sonining ortishi, ayrim predmetlar, jumladan, biologiya, geografiya, kimyo kabi tabiiy fanlarni o’rganishga ajratilgan vaqtning qisqarishiga olib keldi.

Ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda yashirin aloqadorlik va bog’lanishlarni aniqlay bilish, fanlararo bog’lanish, ya’ni uzviylikni ta’minlash bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir. Chunki fanlararo aloqadorlik ta’minlangan holda, darsni tashkil qila olgan o’qituvchi o’quvchilarda o’zining faniga bo’lgan qiziqishini oshiribgina qolmasdan, mazkur fanni o’zlashtirishga yordam beradi. Fanlararo aloqadorlikni tizimli tarzda amalga oshirish natijasida o’quv-tarbiya jarayonining aloqadorligi sezilarli darajada ortadi. O’quvchilarda dialektik tarzda fikrlash ko’nikmalari shakllanadi. Shu bilan bir qatorda, o’quv fanlariga oid kompetensiyalarini rivojlantirishning muhim shartidir.

Asosiy qism. Ayniqsa, bugungi kunda umumiy o’rta ta’lim o’quv rejasidagi texnologiya fanining servis xizmati yo’nalishini o’quvchilarga o’qitishda quyidagi kompetensiyalar rivojlantiriladi:

1. **Estetik madaniyat va ijodkorlik kompetensiyasi** go’zallik va san’atni idrok etadi; mustaqil ishlashga ijodiy yondashib, kreativ fikrlaydi; yakka va jamoa bilan hamkorlikda ijodiy faoliyat yuritadi; ijodiy faoliyatini to’g’ri rejalashtirib, erishilgan natijasini tanqidiy baholay oladi va o’z mehnatidan zavqlana oladi; muammolar yechimiga muqobil yondashadi va to’g’ri qaror qabul qila oladi; mehnatsevarlik, mas’uliyatlilik hamda ishchanlik, faollik sifatlarini egallaydi; konstruktiv fikrlay oladi, g’oyalarni amaliyotga tatbiq eta oladi; loyihalash va tadqiqotchilik ko’nikmalarini egallaydi.

2. **O’z-o’zini rivojlantirish va asrash kompetensiyasi** kun tartibi, shaxsiy va jamoat gigiyena qoidalariga rioya qiladi; jismoniy mashqlarning inson salomatligi uchun ahamiyatini biladi va qo’llaydi; tanish va notanish vaziyatlarda o’zini boshqaradi; kundalik hayotida o’z-o’zining xavfsizligini ta’minlaydi; mantiqiy fikrlashni rivojlantiradigan o’yinlar orqali intellektini rivojlantiradi; turli asbob-uskunalardan foydalanishda xavfsizlik texnikasi qoidalari va sanitariya-gigiyena talablariga rioya qiladi; jismoniy sifatlarni mustaqil ravishda rivojlantiradi; sog’lom turmush tarziga rioya qiladi; shikastlanishning oldini olish qoidalariga amal qiladi; favqulodda vaziyatlar chog’ida o’zini muqobil boshqara oladi; zarurat bo’lganda o’ziga va o’zgalarga birinchi yordam ko’rsata oladi.

3. **Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi** turli chizma, sxemalarni o’qiydi, tuzadi va kundalik hayotida qo’llaydi; amaliy ishlarni mantiqiy ketma-ketlikda to’g’ri bajaradi; o’z imkoniyatlarini to’g’ri baholab, faoliyatini oqilona rejalashtiradi; muammoning yechimini topishda mavjud resurslardan samarali foydalanadi; faoliyatining barqarorligi va o’zining farovonligini ta’minlay oladi; faoliyatini tanqidiy baholaydi, uni yaxshilash uchun o’z ustida ishlaydi; o’z faoliyatini texnik va texnologik taraqqiyot o’zgarishlariga moslashtira oladi; jamoada hamkorlikda ishlaydi; kasb turi va faoliyati yo’nalishini ongli hamda mustaqil ravishda tanlaydi; amaliy ko’nikmalarini o’zi va jamiyatni barqaror rivojlantirishga safarbar qila oladi.

Umumiy o’rta ta’lim tizimida o’quvchilarda fanga oid kompetensiyalar bilan birgalikda tayanch kompetensiyalar shakllantirilishi belgilab berilgan. Bunga ko’ra amaliy o’quv predmetlari bloki-modulini o’qitish jarayonida o’quvchilarda tayanch kompetensiyalar shakllantirilib boriladi. Umumiy o’rta ta’lim tizimida o’quvchilarda fanga oid kompetensiyalar bilan birgalikda tayanch kompetensiyalar shakllantirilishi belgilab berilgan. Tabiiy va iqtisodiy fanlar bloki yo’nalishidagi fanlar orqali o’quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish, ular o’zlashtirgan bilimlari asosida egallagan ko’nikma va malakalarini turli vaziyatlarda qo’llay olishga e’tibor qaratilishi maqsadga muvofiq.

Jumladan, **kommunikativ kompetensiyalarni** shakllantirishda davlat tili, xorijiy tillarni o’zlashtirishda mustaqil, ijodiy fikrlash, amaliy mashg’ulotlarni o’zaro bajarishda, ijodiy loyiha ishlarini bajarish malakalarini shakllantirishda, fikrini yozma va og’zaki ravon bayon etish malakalarini shakllantirishda amaliy fanlarga oid atamalarni to’g’ri talaffuz qilish, izohlab berish hamda erkin muloqot qilishga o’rgatish zarur.

Fanlarni o’qitishda **axborot bilan ishlash kompetensiyasini** samarali rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiruvchi zamonaviy axborot-telekommunikatsiya vositalaridan muntazam foydalanish zarur. Bunda o’quvchilarni fanga oid axborotlarni turli manbalardan izlash, tahlil qilish va axborot xavfsizligiga rioya qilgan holda axborot vositalari bilan ishlash ko’nikmalarini shakllantirishda mobil qurilma (telefon, planshet va boshqa gadjetlar)lardan foydalanish tavsiya etiladi.

O’z-o’zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirishda umuminsoniy fazilatlariga ega bo’lish,

Vatanni sevish, huquqiy, iqtisodiy bilimlarga ega bo‘lish, yangiliklarga intilish va o‘zlashtirgan nazariy bilimlari asosida mustaqil qaror qabul qilishga, jamiyatda ro‘y berayotgan progressiv va innovatsion o‘zgarishlardan xabardor bo‘lish hamda ulardan kundalik hayotda foydalana olishga o‘rgatish zarur.

Ijtimoiy-emotsional va fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishda fuqarolik burch, ijtimoiy va siyosiy rivojlanish, favqulodda vaziyatlar, ekologik muammolar haqida bilimlarga ega bo‘lish, badiiy va san‘at asarlarini tushunish hamda ularni asrashda tashkilotchilik xislatlarini rivojlantirishdan iborat.

Texnologiya fanini “Servis xizmati” yo‘nalishining “Mahsulotlarni ishlab chiqarish texnologiyasi” bo‘limiga 24 soat ajratilgan bo‘lib, bunda o‘quvchilarga “Kiyim turlari. Milliy liboslarda ko‘ylak va uning turlari haqida ma‘lumot. Hisoblash formulasi. Gavdadan o‘lchov olish. Ko‘ylak old asos, orqa asos to‘r chizmasini chizish. Andaza tayyorlash. Andazani gazlama ustiga joylashtirish. Gazlamani bichishga tayyorlash va bichish. Ko‘ylakning bichiq bo‘laklariga ishlov berish. Dazmollash. Birinchi kiydirib ko‘rish. Bo‘yin va yeng o‘mizlariga ishlov berish. Ko‘ylak etagini tikish va oxirgi ishlov berish.” mavzularini o‘rganishda konstruksiyalash va modellashtirish b‘oyicha kompetensiyalar rivojlantiriladi.

Umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida texnologiya fanining servis xizmati yo‘nalishidan o‘quvchilarda tikuvchilik buyumlarini konstruksiyalash va modellashtirish tushunchalarining boshlang‘ich ma‘lumotlari o‘rgatiladi. Har qanday buyumni tikishga, ya‘ni uni bichishga, unga texnologik ishlov berishga kirishishdan oldin birinchidan, uning badiiy loyihasini, sodda qilib aytganda, eskizini yaratish kerak,— bu bosqichga badiiy modellashtirish deyiladi; ikkinchidan, asosiy konstruksiyani, soddarog‘i asosni hisoblash va chizish kerak, buni konstruksiyalash deyiladi; uchinchidan, hisoblashlar va maket yasash yo‘li bilan taxlamalarni, burmalar, koketkalar, cho‘ntaklar, qirqmalarni va hokazo ishlab chiqish kerak,— bunga texnik modellashtirish deyiladi.

Bu ishlarning birinchi qismini odatda modelyer-rassomlar, so‘nggi ikkitasini esa konstruktorlar bajaradilar (ularni ko‘pincha konstruktor-rassomlar deyishadi). Ular bir-birlarining ishini yaxshi bilishlari va tushunishlari kerak, chunki modelyerlar, konstruktorlar va texnologlarning mehnati o‘zaro bog‘liq va umumiy ishning pirovard natijasi uchun birdek muhim hisoblanadi.

Uzluksiz ta‘lim tizimini professional ta‘lim tizimidagi o‘rta maxsus professional ta‘limning “Yengil sanoat buyumlari konstruksiyasini ishlash va texnologiyasi (tikuv buyumlari)” yo‘nalishini “Keng assortimentdagi kiyimlarni andozasini tayyorlash, bichish va tikish” fanida o‘quvchilarga mehnat muhofazasi, ishchi o‘rinlarida xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya qilish. buyum turiga ko‘ra qo‘shimchalarni tanlash va asos konstruksiya chizmasini qurish, eskizga muvofiq kiyim modellashtirish jarayonini bajarish, kiyim detallari andozasini tayyorlash, andoza detallarini gazlamaga texnik talablarga binoan joylashtirish. O‘quvchilar o‘quv jarayonida olgan nazariy bilimlarini chuqurlashtirish va mustahkamlash, o‘quvchilarda mutaxassisligi bo‘yicha zarur bo‘lgan amaliy ko‘nikmalarni hosil qilishdan iborat. O‘quvchilarning dasturni o‘zlashtirish natijalari mehnatni muhofaza qilish, texnika xavfsizligi qoidalari, buyum turiga ko‘ra qo‘shimchalarni tanlash va asos konstruksiya chizmasini qurish. eskizga muvofiq kiyim modellashtirish jarayonini bajarish. Kiyim detallari andozasini tayyorlash, andoza detallarini gazlamaga texnik talablarga binoan joylashtirish, bichish, buyumni yig‘ib tikish, buyumni uzil-kesil pardozlash, NII berish hosil qilishni o‘rgatishdan iborat.

Ta‘lim dasturini o‘zlashtirgan bitiruvchining umumiy va kasbiy kompetensiyalariga qo‘yiladigan talablar 50720701-Yengil sanoat buyumlari konstruksiyasini ishlash va texnologiyasi (tikuvchilik bo‘yicha) kasbi bitiruvchilari umumiy kompetensiyasiga qo‘yiladigan talablar.

PTM bitiruvchisi quyidagi umumiy kompetensiyalarga ega bo‘lishi kerak:

UK-1. Kasbiy faoliyat doirasida vujudga keladigan turli masalalar yechimini topish usullarini tanlay olish;

UK-2. Rahbar tomonidan belgilangan maqsadga erishish uchun jamoada ishlay olish;

UK-3. O‘zining kasbiy malakasini va shaxsiy kamolotini takomillashtirib borish;

UK-4. Jamoada va ma‘lum vazifani bajarishga yo‘naltirilgan guruhda ishlash, hamkasblar, rahbarlar va mijozlar bilan samimiy, xushmuomala va samarali muloqot qilish;

UK-5. Ta‘lim olgan tilida fikrini og‘zaki va yozma ravishda ravon bayon qilish;

UK-6. Umuminsoniy fazilatlariga ega bo‘lish, o‘z millatini va Vatanini sevish, u bilan faxrlanish, milliy urf-odatlar, qadriyatlarini hurmat qilish;

UK-7. Professional vazifalarni samarali bajarish uchun zarur bo‘ladigan ma‘lumotlarni qidirish;

UK-8. Kasbiy faoliyatida axborot-kommunikasiya texnologiyalarini qo‘llash;

UK-9. Kasbga doir hujjatlar bilan ishlash;

UK-10. Kasbiy faoliyatda xavfsizlik texnikasi va mehnat muhofazasi qoidalariga amal qilish ko‘nikmalariga ega bo‘lish.

UK-11. Sanoat va nosanoat tashkilotlarda vujudga keladigan chiqindilarni atrof-muhitga zarar

yetkazmaslik choralari va utilizatsiya qilish;

UK-12. Sohaga oid ekologik madaniyatga rioya qilgan holda faoliyat olib borish;

50720701-Yengil sanoat buyumlari konstruksiyasini ishlash va texnologiyasi (tikuvchilik bo'yicha) kasbiy ta'lim dasturini o'zlashtirgan bitiruvchi quyidagi kasbiy kompetensiyalarga ega bo'lishi kerak.

Texnik-texnolog kvalifikatsiyasi bo'yicha:

KK-1.1. Ishlash jarayonida mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikni ta'minlash;

KK-1.2. Zamonaviy moda tahlili asosida yoki ijodiy manbalardan foydalanib yangi model eskizlarini ishlab chiqish;

KK-1.3. Model eskiziga ko'ra materiallar paketi va furnituralarni tanlash;

KK-1.4. Tipaviy va individul qomatlar uchun bazaviy konstruksiya chizmalarini bajarish va modellashtirish;

KK-1.5. Manekenda yoki gavdada detallarni qadash, nuqsonlarni aniqlash va bartaraf etish;

KK-1.6. Andoza turlarini tayyorlash va ularni gradatsiyasini bajarish, tayyor buyumlar o'lchamlar jadvalini ishlab chiqish;

KK-1.7. Tajribali to'shamalarni bajarish.

KK-1.8. Tikuvchilik ishlab chiqarishda ratsional texnologik ishlov berish usulini tanlash;

KK-1.9. Xomashyo va materiallar normasini belgilash, tejamkor to'shamalarni bajarish;

KK-1.10. Tikuv mashinalari va namlab isitib ishlov berish jihozlarida ishlash;

KK-1.11. Ishlab chiqarilayotgan modelga ishlov byerish ketma-ketligini tuzish va normativ hujjatlar asosida mehnat taqsimotini bajarish;

KK-1.12. Ishlab chiqarilayotgan mahsulot sifatini texnik nazorat qilish.

Umumiy o'rta va o'rta maxsus, professional ta'limning davlat ta'lim standartlari - bu ta'lim mazmunini belgilaydigan mavzular va ularni o'rganishga ajratilgan soatlar hajmini shunchaki sanab o'tish emas, balki har bir sinfda amaliy ko'nikmalarga asoslangan ta'lim natijalarini yaxshilash uchun o'qitish va ta'lim mazmuniga qo'yiladigan talablarni tizimlashtiruvchi qudratli pedagogik vositadir. U o'quvchilarda borliqni yaxlit tasavvur qilgan holda nazariy tushunchalar, ta'riflar va qonuniyatlarni kundalik hayotga bog'lab o'rganish orqali amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan «spiralsimon» yondashuvni qo'llash imkoniyatini beradi. Bunda aniq belgilangan hamda uzviy asosda oson o'zlashtiriladigan va baholanadigan/o'lchanadigan kompetensiyalar/talablarni inobatga olgan holda taklif qilinayotgan umumiy o'rta va o'rta maxsus, professional ta'limning davlat ta'lim standartlari o'quvchilarning natijalarida uzviylikni ta'minlashga ko'maklashadi. Umumiy o'rta va o'rta maxsus, professional ta'limning davlat ta'lim standartlari-kompetensiyaviy yondashuv va uzviylik asosida takomillashtirish natijasida ishlab chiqilgan muqobil (alternativ) yaxlit hujjat bo'lib, uni bosqichma-bosqich amaliyotga tatbiq etish ilg'or milliy va xorijiy tajribalarga tayanishni nazarda tutadi. Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlari ko'plab mamlakatlarda tajriba-sinovdan o'tgan ilg'or amaliyot, tajriba va ilmiy asoslangan ma'lumotlarga tayangan holda ishlab chiqilishi bilan bir qatorda, mahalliy ustuvorliklar, ya'ni O'zbekistonning strategik rivojlanish tarektoriyasiga mos ravishda belgilangan maqsadlarga asoslanishi lozim. Bu esa O'zbekistonga boshqa mamlakatlarning yutuqlari va xatolaridan o'rganish, butun dunyodagi yetakchi ta'lim tizimlarida o'zining muvaffaqiyatli ekanligini isbotlagan yondashuv va resurslardan foydalanish hamda ularni mahalliyashtirish imkonini beradi. Shuningdek, bu milliy ta'lim tizimining mas'uliyatini sezilarli tarzda kuchaytirishga, milliy dasturlar va ustuvor maqsadlarga mos ravishda o'zining boshlang'ich ko'rsatkichlariga nisbatan, shuningdek, qiyoslanadigan xalqaro indikatorlar asosida boshqa mamlakatlarga nisbatan qiyoslash imkonini beradi. Bu O'zbekistonga ta'lim sohasida nafaqat mintaqada, balki butun dunyoda yetakchi sifatida rivojlangan davlatlar qatorida bo'lishiga yo'l ochadi.

Shuningdek, o'rta maxsus, professional ta'lim bilan oliy ta'limning “Texnologik ta'lim” yo'nalishidagi davlat ta'lim standartlari, malaka talablari, o'quv reja va dasturlarida integrativ yondashuvni ta'minlanishi ta'lim oluvchilarda rivojlantiriladigan kompetensiyalarga ham alohida e'tibor berilganligidan dalolat beradi. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarining oxirgi 5 yillik o'quv reja va dasturlarining o'rta ta'lim, professional ta'lim hamda oliy ta'lim tizimlarining me'yoriy hujjatlarida uzviylik, izchillik, tizimlilik tamoyillariga alohida e'tibor berilgan.

Oliy ta'lim muassasalarining “Texnologik ta'lim” yo'nalishida “Texnik konstruksiyalash va modellashtirish” fanidan rivojlantiriladigan kompetensiyalar quyidagilardan iborat:

- texnik masala yechimlarini topishning boshqa metodlari; buyumning badiiy loyiha konstruksiyasini yaratish; texnik obyektlarni loyihalash va tayyorlash; oddiy texnik obyektlarni konstruksiyalash va modellashtirish; avto modeli, kema modeli, avia model va qishloq xo'jaligi mashina va uskunalari

modellashirish, qo‘llanishiga ko‘ra o‘quv va ishlab chiqarish texnik obyektlarini konstruksiyalash, o‘quvchilarning texnik ijodkorligini boshqarish tasavvurga ega bo‘lishi; o‘lchov olish, asos chizmalarni konstruksiyalash, modellashirish texnologiyasi haqida tasavvur va **bilimga ega** bo‘lishi;

- texnik masala yechimlarini topishning boshqa metodlari; buyumning badiiy loyiha konstruksiyasini yaratish. Texnik obyektlarni loyihalash va tayyorlash; oddiy texnik obyektlarni konstruksiyalash va modellashirish; avto modeli, kema modeli, avia model va qishloq xo‘jaligi mashina va uskunalarni modellashirish, qo‘llanishiga ko‘ra o‘quv va ishlab chiqarish texnik obyektlarini konstruksiyalash, o‘quvchilarning texnik ijodkorligini boshqarish; texnik ijodkorlik bo‘yicha sinf va maktabdan tashqari olib boriladigan ishlarni tashkil etish; o‘quvchilarning boshlang‘ich ijodiy uyushmalaridagi ishlar mazmuni va metodlari haqida; tikuvchilik buyumlari asos chizmalarini konstruksiyalash uchun gavdadan olinadigan o‘lchovlar haqida, asos chizmalarni konstruksiyalash, kiyimlarni turli fasonda modellashirish, maketlarni tayyorlash **ko‘nikmalarga** ega bo‘lishi;

- avto modeli, kema modeli, avia model va qishloq xo‘jaligi mashina va uskunalarni modellashirish, qo‘llanishiga ko‘ra o‘quv va ishlab chiqarish texnik obyektlarini konstruksiyalash jarayonlarni tahlil qilish usullarini qo‘llay olish; bolalar, ayollar, erkaklar kiyimlari asos chizmalarini konstruksiyalash uchun gavdadan olinadigan o‘lchovlar haqida, asos chizmalarni konstruksiyalash, kiyimlarni turli fasonda modellashirish, maketlarni tayyorlash, texnologik xaritalarni tayyorlash **malakaga** ega bo‘lishlari kerak.

O‘quv materialini mavzular bo‘yicha tahlil etish yo‘li bilan turli o‘quv predmetlarini qaysi mavzulari bir-biri bilan aloqadorligi yuzaki ravishda aniqlansa, tarkibiy tahlil etish orqali o‘quv materialining tashkil etuvchi tushunchalari, dalillari, qonuniyatlari, hukm, xulosalari, tasavvurlari orasidagi aloqadorlik o‘rnatiladi.

Predmetlararo aloqadorlik prinsipiga amal qilish ta‘lim-tarbiya sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ma‘lumki, bunday aloqadorlik o‘rganilayotgan obyektning har tomonlama chuqur o‘rganishni ta‘minlaydi. U pedagogikada uzviylik, predmetlararo aloqadorlik, o‘zaro aloqadorlik va integrativ aloqadorlik darajalarida talqin etiladi.

Uzviylik - o‘zlashtirilgan bilim, ko‘nikma va malakalarning asta-sekinlik bilan kengayib, chuqurlashib, mukammallashib borishini ko‘zda tutadi.

Predmetlararo aloqadorlik - o‘zining mohiyatiga ko‘ra keng tushuncha bo‘lib, o‘rganilayotgan obyektning turli jihatlari va xususiyatlarini har tomonlama ochib berilishini nazarda tutadi.

O‘zaro aloqadorlik - mohiyatiga ko‘ra ikki o‘quv predmetlari orasidagi aloqadorlikni, ya‘ni birinchi o‘quv predmeti bo‘yicha o‘zlashtirilgan bilim va ish-harakat usullarini ikkinchisida qo‘llashni va aksincha qo‘llanishini ifodalaydi.

Integrativ aloqadorlik - nisbatan yuqori darajali aloqadorlik bo‘lib, avval zikr etilganlaridan o‘quv dasturiga va maqsadga muvofiq kiritilganligi bilan farq qiladi, albatta, uni ta‘minlashni talab etadi. Natijada obyekt haqida tizimli mukammal bilim, ish-harakat usullari shakllanishiga imkon yaratadi.

Predmetlararo aloqadorlik o‘rnatish uchun o‘quv materialini mazmuni mantiqan, psixologik, didaktik, metodik va boshqa jihatlardan tahlil etiladi. Pedagogik amaliyotda o‘quv materialini mavzular bo‘yicha va tarkibiy tahlil etish usullaridan keng foydalaniladi.

O‘quv materialini mavzular bo‘yicha tahlil etish yo‘li bilan turli o‘quv predmetlarini qaysi mavzulari bir-biri bilan aloqadorligi yuzaki ravishda aniqlansa, tarkibiy tahlil etish orqali o‘quv materialining tashkil etuvchi tushunchalari, dalillari, qonuniyatlari, hukm va xulosalari, tasavvurlari orasidagi aloqadorlik o‘rnatiladi.

Aniqlangan predmetlararo aloqadorliklar sxematik jadval, verbal shakllarda qayd etiladi. Predmetlararo aloqadorlikning qanday shaklda qayd etilishi undan foydalanuvchining imkoniyatlariga bog‘liq.

Ta‘lim mazmunini integratsiyalash jarayoni albatta, ilmiy asoslangan bo‘lishi shart. Shuning uchun ham metodik turkum o‘quv fanlarining tanlangan kasbga yo‘nalganligi ta‘minlanadi. Integratsiyalash darajasi qancha yuqori bo‘lsa uni amalga oshirish ham o‘z navbatida shuncha yuqori darajali muammolarni keltirib chiqaradi.

Shuning uchun ham ta‘lim mazmunini integratsiyalash ta‘lim-tarbiya jarayonida muammoli rivojlantiruvchi funksiyalaridan foydalanishni taqozo etadi. Didaktik nuqtai nazardan cheklangan vaqt oralig‘ida bir nechta o‘quv fanlaridan bilimlarni bir butun integrativ tushunchalarni shakllantirish integratsiyaning bir butunlik vazifasini belgilaydi.

Adabiyotlar:

1. Kuliyeva Shakhnoza, Karimova Makhbuba Interactive technologies as a means to improve the efficiency and quality of the educational process. International Journal of Human Computing Studies 3 (2), 182-186.
2. Muslimov N.A., Quliyeva Sh.H. Kasb ta’limi o’qituvchilarini tayyorlash jarayoniga tizimli yondashuvni amalga oshirishga muammoli vaziyatlar. – T.: Fan va texnologiyalar, 2007. – 54 b.
3. Кулиева Ш., Узоков О., Холматова К. Талабаларнинг креатив қобилиятларини шакллантиришда технологик таълимнинг узвийлигини таъминлаш-педагогик муаммо сифатида Общество и инновации 2 (6), 222-229.
4. Muslimov N.A va boshqalar. Pedagogik kompetentlik va kreativ asoslari. O’quv-metodik qo’llanma. – T.: “Sano-standart”, 2015. – 120 b.
5. Toshov M. Professional ta’lim tizimida ma’naviy-ma’rifiy , tarbiyaviy ishlarni tashkil etish. O’quv qo’llanma. T. 2022.
6. Shakhnoza K, Makhbuba K Interactive technologies as a means to improve the efficiency and quality of the educational process. International Journal of Human Computing Studies 3 (2), 182-186.
7. Kuliyeva SH Improving teaching aids in the training of future technology teachers. International Journal of Early Childhood 14 (03), 2022.
8. El papel de las tecnologías pedagógicas modernas en la formación de la competencia comunicativa de los estudiantes. Halimovna K.S, Nurilloevna M.O, Radzhabovna K.D, Shavkatovna R.G Religación. Revista de Ciencias Sociales y Humanidades 4 (15), 261-266.
9. Choriyev R.K. Kasb-hunar ta’limi mazmunini ishlab chiqarish bilan integratsiyalash muammolari. Kasb-hunar ta’lim ilmiy-metodik jurnal №1-2000. 15-b.
10. Haydarov B., Nuridinov B. va boshqalar Ta’lim samaradorligini oshirish yo’llari. – O’MKHTRI. Toshkent.: 2002.- 184b.